

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ РИНКУ КОРПОРАТИВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

Стецюк Анастасія Юріївна,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»;
науковий керівник:

Богріновцева Людмила Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Важливою складовою фондового ринку є ринок корпоративних цінних паперів. У багатьох економічно розвинених країнах для компаній більш привабливим є випуск корпоративних цінних паперів, ніж отримання банківських кредитів. Розвиток ринку корпоративних цінних паперів має важливе макроекономічне значення та забезпечує необхідні фінансові умови для відновлення корпоративного виробничого потенціалу та сприяння економічному розвитку. Водночас зміни в національній економіці під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів вимагають подальших досліджень розвитку ринку та ефективних пропозицій щодо підвищення його ефективності. Крім того, бракує досліджень щодо оцінки первинного та вторинного ринків корпоративних цінних паперів та тенденцій їх подальшого розвитку.

Використання корпоративних цінних паперів у корпоративному фінансуванні стало поширеним в Україні з 1990-х років. Незважаючи на нетривалість існування, сьогодні вітчизняний ринок корпоративних цінних паперів став структурою, здатною ефективно задовольняти потреби українських компаній у фінансових ресурсах. Фондовий ринок не має адекватного переліку видів корпоративних цінних паперів для задоволення потреб емітентів та інвесторів [2].

Незважаючи на позитивну динаміку емісій на первинному ринку цінних паперів у 2019-2021 роках, у 2022 році ми спостерігаємо майже удвічі зменшення емісії порівняно з 2021 роком через військову агресію росії проти України (рис. 1).

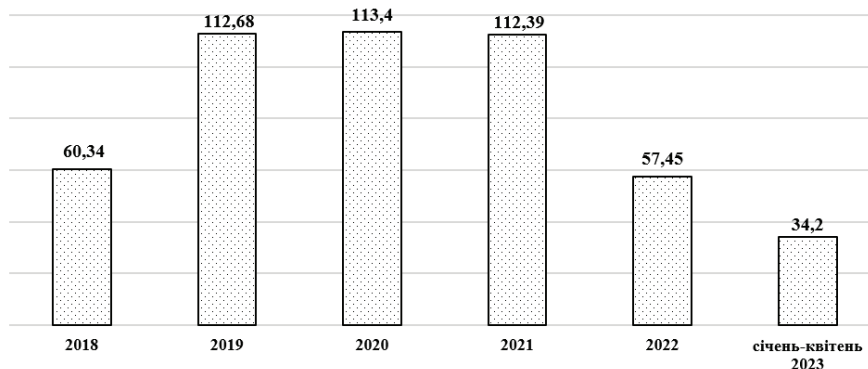

Рис. 1. Обсяг зареєстрованих НКЦПФР випускників цінних паперів, млрд грн

Джерело: побудовано автором за даними [1].

У 2021 році було випущено цінних паперів на суму 112,39 млрд гривень, 99,02% з яких склали корпоративні цінні папери. У 2022 році обсяги емісії суттєво впали: емісія цінних паперів склала 57,45 млрд грн., 100% з яких склали корпоративні цінні папери. Серед фінансових інструментів найбільшими зареєстрованими випусками є корпоративні акції – на них припадає 61,01% від загального обсягу зареєстрованих випусків цінних паперів у 2022 році, акції СІФ – 33,07% та корпоративні облігації – 3,53%. Загалом випуск корпоративних цінних паперів у 2022 році порівняно з 2021 роком зменшилася майже вдвічі [1].

Пошук нових завдань на фондовому ринку спрямований на вирішення проблеми забезпечення економіки інвестиційними ресурсами. На початку становлення українського фондового ринку організований фондовий ринок виконував вузьку та специфічну функцію – він був одним із технічних засобів у процесі приватизації державних підприємств. В Україні виник первинний ринок, але лише для процесу приватизації, а первинне розміщення акцій фактично не відбулося. Такий первинний фондовий ринок не забезпечує реальних інвестиційних ресурсів для підприємств. Подальша лібералізація економічної політики України та поглиблення глобальної інтеграції зумовлюють необхідність розвинутих фондових ринків. Первинний ринок корпоративних облігацій відіграє важливу роль у процесі корпоративного фінансування [3].

Зупинимося більш детально на оцінці ринків акцій та корпоративних облігацій як основних видів корпоративних цінних паперів, що гарантують привабливість фінансових ресурсів для вітчизняних компаній.

Як фінансовий актив, акції повною мірою відображають динаміку розвитку недержавної економіки. Станом на 1 січня 2023 року в Україні діяло 7177 акціонерних товариств, які виробляли майже 70% ВВП країни. В акціонерних товариствах зосереджено понад 50% промислово-виробничого потенціалу України. Динаміка випусків акцій, зареєстрованих у НКЦПФР, демонструє позитивну динаміку, демонструючи зменшення зареєстрованих випусків у 2022 році порівняно з 2021 роком лише на 18,26% (рис. 2).

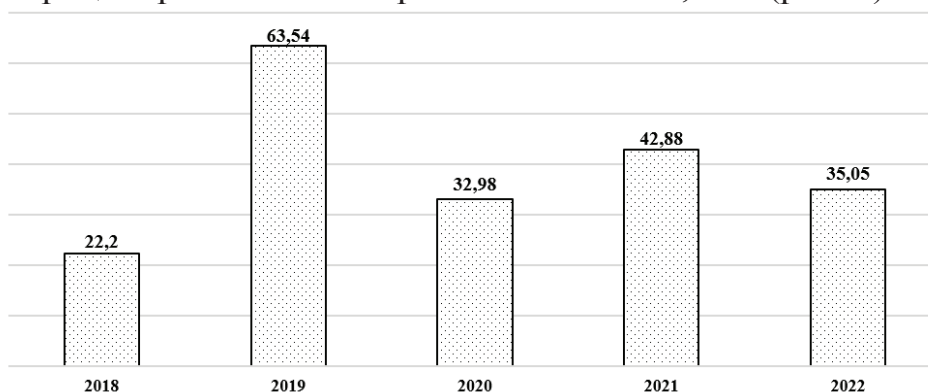

Рис. 2. Обсяг зареєстрованих НКЦПФР випускників акцій у 2018-2022 р., млрд грн

Джерело: побудовано автором за даними [1].

У 2022 році НКЦПФР зареєструвало 20 акцій на суму 35,05 млрд гривень, порівняно з 2021 роком зареєстрований випуск зменшився на 66 акцій і 7,83 млрд гривень відповідно. З усіх акцій, випущених в Україні з 2018 по 2022 роки,

99,9% – звичайні акції і лише 0,1% – привілейовані. Серед семи найбільших емітентів акцій в Україні у 2020 році 5 були комерційними банками, на частку яких припадало 58,23% від загального обсягу випущених акцій [1].

Динаміка випуску корпоративних облігацій з 2018 по 2022 рік наведена на рис. 3.

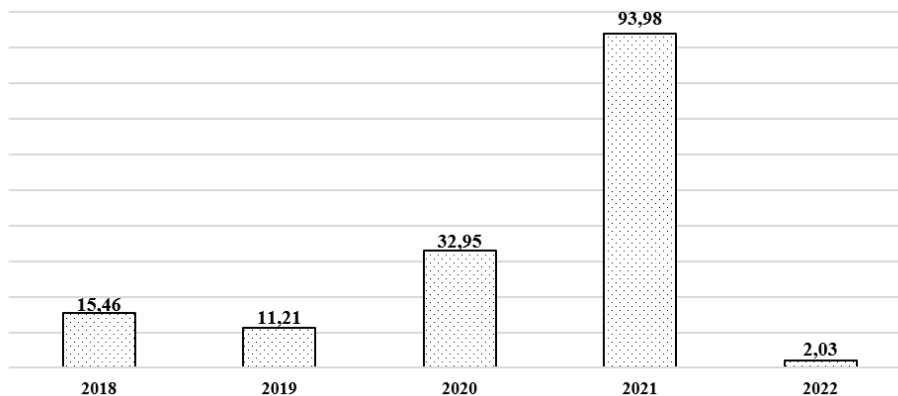

Рис. 3. Динаміка обсягу випуску корпоративних облігацій, млрд грн
Джерело: побудовано автором за даними [1].

У 2020 році в Україні відбувся найбільший випуск корпоративних облігацій на суму 22,95 млрд грн. Починаючи з 2021 року випуск корпоративних облігацій демонструватиме негативну тенденцію до зниження, а випуск корпоративних облігацій у 2022 році зменшиться більш ніж у 10 разів порівняно з 2020 роком.

Важливою проблемою використання боргових цінних паперів для фінансування українських компаній є відсутність на ринку різноманітних фінансових інструментів, які можна використовувати залежно від цілей та можливостей конкретної компанії. Сьогодні фінансовий потенціал традиційних корпоративних облігацій майже вичерпаний, враховуючи зростаючий попит емітентів та інвесторів на забезпечення відповідних рівнів доходності, ліквідності та ризику боргових інструментів. Ускладнює картину наявність відставання від інших країн, більшість з яких мають значно ширший спектр боргових цінних паперів. Саме тому більшість випусків корпоративних облігацій мають значний рівень ризику та прибутковості, що, у свою чергу, призводить до переважання спекулятивного характеру торгівлі корпоративними цінними паперами.

Загалом обсяг угод на первинному ринку у 2022 році порівняно з 2021 роком зменшився на 85,91%, а на вторинному – на 64,43% порівняно з 2021 роком. У 2022 році обсяг зовнішніх операцій організованих ринків капіталу становив 462,07 млрд грн, зменшившись порівняно з минулим роком на 70,28 млрд грн [1].

Отже, український ринок корпоративних цінних паперів у 2022 році характеризувався значним зменшенням загального обсягу емісії та негативною структурною динамікою, в основному через російську військову агресію, і призвів до нестабільності. Український ринок корпоративних цінних паперів ще не повною мірою забезпечує потреби сучасних підприємств у залученні

фінансових ресурсів. Основними проблемами на первинному ринку корпоративних цінних паперів залишаються незбалансована структура акціонерного капіталу, спричинена непрозорими процедурами випуску акцій та нездатність більшості вітчизняних компаній вийти на ринок корпоративних облігацій. Відсутність торгівлі корпоративними акціями та облігаціями на вторинному ринку свідчить про те, що український ринок корпоративних цінних паперів ще не досяг належного рівня розвитку.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
2. Пілявоз Т., Глущенко Л., Коваль Н. Сучасний стан ринку корпоративних цінних паперів в Україні. Економіка та суспільство. 2023. №51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2513/2431>
3. Фінансовий ринок: підручник : у 2-х т. Т. 1. кер. авт. кол. і наук. ред. Ю. М. Коваленко. Ірпінь : УДФСУ, 2018. 442 с.